

Prikazi

Prikaz izložbe *Planjke – vugli – cifre.*  
*Dokumentiranje drvene arhitekture*  
*Turopolja – starija i nova građa u dijalogu.*  
Muzej Turopolja, Velika Gorica,  
7. prosinca 2023. – 19. svibnja 2024.

Etnološka izložba *Planjke – vugli – cifre. Dokumentiranje drvene arhitekture Turopolja – starija i nova građa u dijalogu* rezultat je dvogodišnjega istraživačkog projekta *Ruralno graditeljstvo na području Turopolja* (2022. – 2023.). Izložba je bila postavljena u Muzeju Turopolja u Velikoj Gorici od 7. prosinca 2023. do 19. svibnja 2024. Autorice izložbe Maja Ergović, viša kustosica dokumentaristica (Muzej Turopolja) i izv. prof. dr. sc. Sanja Lončar (Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju), u suradnji s izv. prof. dr. sc. Hrvojem Tomićem (Geodetski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), majstorom tesarom Pepom Cvetkovićem te majstorima stolarima Goranom Selancem i Marijanom Dragičevićem (Strukovna škola Sisak), istražile su i dokumentirale bogatstvo drvene arhitekture Turopolja te koristile inovativne pristupe kako bi posjetiteljima omogućile potpuno novu perspektivu.

Koristeći primjere drvene arhitekture Turopolja iz starije dokumentacije iz 19. i 20. stoljeća te nove dokumentacije nastale tijekom vlastitih istraživanja 2022. i 2023. godine, autorice su propitivale načine i izazove dopunjavanja, obogaćivanja i korištenja dokumentacije o drvenoj arhitekturi. Cilj je bio ukazati na važnost kontinuiranog dokumentiranja drvene arhitekture na području Turopolja. Na izložbi je prikazan spoj arhivskih i terenskih istraživanja, primjene suvremene tehnologije i različitih istraživačkih metoda, kao i povezivanje procesa dokumentiranja i dokumentacije sa srednjoškolskim i visokim obrazovanjem. Izložba je predstavila detaljne plakate o terenskim istraživanjima s fotografijama prikupljenim iz različitih institucija poput Etnografskog muzeja u Zagrebu, Ministarstva kulture i medija te Muzeja Turopolja, kao i stolarske alate iz fundusa Muzeja Turopolja i privatnih zbirki (Slika 1).

Počevši od 19. stoljeća, izložba daje kontekstualni pregled dokumentiranja drvene arhitekture tog područja, ističući brojna istraživanja koja su rezultirala arhitektonskom, fotografskom i pisanom dokumentacijom te dokumentarnim i igranim filmovima. Istaknuto je i istraživanje koje je 1972. godine proveo Republički zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, u suradnji s Muzejom Turopolja i tadašnjom ravnateljicom Višnjom Huzjak. Tijekom istraživačke akcije *Istraživanje i fiksiranje stanja etnoloških spomenika u cilju prikupljanja dokumentacije i proučavanja mogućnosti njihove zaštite na području Hrvatske* (1972. – 1989.) detaljno je istražena i fotografski dokumentirana okolica Velike Gorice. Potaknute tom dokumentacijom, autorice



Slika 1. Postav izložbe u izložbenom prostoru Muzeja Turopolja, foto: Maja Ergović

izložbe zanimale su se za stanje na terenu pedeset godina kasnije (2022.). Stoga su tijekom 2022. i 2023. godine provele kabinetska istraživanja, uključujući istraživanje muzejske i arhivske građe i literature te digitalizaciju postojeće dokumentacije o drvenoj arhitekturi. Osim toga, provele su i terenska etnografska istraživanja na području naselja u okolici Velike Gorice kako bi dopunile postojeću dokumentaciju i zabilježile nove podatke o pokretnoj i nematerijalnoj baštini, uključujući podatke o lokalnim aktivnim majstorima stolarima, alatima, graditeljskim vještinama i znanjima.

Istražujući drvenu arhitekturu u širem povijesnom, kulturnom, društvenom i prirodnom kontekstu, autorice su svjesne kompleksnosti teme te prilikom istraživanja povezuju različite discipline i metode uz korištenje suvremene tehnologije. Posebna je značajka njihove izložbe u prikazu mogućnosti korištenja suvremenih tehnologija poput laserskog 3D skenera, bespilotne letjelice i DSLR fotoaparata u dokumentiranju građe. Fotografaska i fotogrametrijska snimanja te izradu 3D modela drvenih građevina proveo je izv. prof. dr. sc. Hrvoje Tomić, s ciljem dokumentiranja stvarnog stanja građevina te ukrasa na odabranim građevinama (Slika 2). Jedna od ključnih uloga suvremene tehnologije bila je u otkrivanju ukrasa i natpisa na građevinama. Dok su neki od tih natpisa, izbledjeli tijekom vremena, postali nevidljivi ljudskom oku, suvremena tehnologija je omogućila razotkrivanje i prikazivanje tih natpisa. Integrirajući različite metode tehnologija je omogućila otkrivanje detalja koji bi inače ostali neprepoznati. Ovaj inovativni pristup dokumentiranju omogućuje bolje razumijevanje i valorizaciju kulturnog naslijeđa te doprinosi očuvanju i promociji tradicijske arhitekture Turopolja.

Izložbom je naglašena važnost majstorskih vještina i znanja u gradnji drvenih kuća. Na njoj su prikazani pojedini alati i pomagala te drvena vrata koja su izradili majstori i učenici Strukovne



Slika 2. Prikaz primjene digitalne tehnologije u istraživanju drvene arhitekture, foto: Maja Ergović

škole Sisak (Slika 3). Posebna je važnost ove izložbe u popularizaciji etnološke građe i njezine primjene u srednjoškolskom obrazovanju putem predavanja i radionice. Krajem rujna 2023. održan je *Dan tradicijskih graditeljskih vještina i znanja* u Strukovnoj školi u Sisku u sklopu kojega su se održala predavanja te radionica pod nazivom *Tradicijska graditeljska znanja i vještine u praksi*, u kojoj su sudjelovali učenici Strukovne škole. Po predlošku fotografije prizemnice iz Bukevja (građene 1869. godine, a dokumentirane 1972. godine), majstori stolari Goran Selanac i Marijan Dragičević te učenici Strukovne škole izradili su element vrata ganjka drvene turopoljske kuće. Vrata su, uz originalnu fotografiju iz 1972. godine, predstavljena na izložbi. Izložbu prati i istoimeni katalog na 32 stranice.

Jedan od najatraktivnijih dijelova izložbe bio je videouradak 3D prezentacije jedne drvene katinice i jedne prizemnice. Ovaj inovativni pristup dokumentiranju omogućio je posjetiteljima da dožive arhitektonsku ljepotu i kompleksnost drvenih građevina iz Turopolja na potpuno nov način. Autor je ovog videa izv. prof. dr. sc. Hrvoje Tomić. Za najmlađe posjetitelje muzeja pripremljene su magnetne slagalice velikog formata s motivima drvene arhitekture. Autorice izložbe nisu se zaustavile samo na prezentaciji. U sklopu *Noći muzeja 2024.* održale su stručno-popularno predavanje vezano uz izložbu, a u sklopu *29. edukativne muzejske akcije (EMA)* viša kustosica Maja Ergović održala je predavanja i radionice koje su se nadovezivale na teme izložbe. Osnovnoškolcima su održana predavanja o istraživanju drvenog graditeljstva, načinima gradnje i života u *hižama* i *čardacima*, a na praktičnim radionicama učenici su imali priliku složiti minijaturnu drvenu kućicu.

Pomoću primjene suvremene tehnologije u dokumentiranju etnološke građe izložba *Planjke – vugli – cifre* prikazuje nove mogućnosti za analizu, interpretaciju i vizualizaciju podataka te



Slika 3. Prikaz implementacije etnološke dokumentacije u obrazovanju (lijevo je prikazan stolarski alat i pomagala, a desno su prikazana vrata koja su izradili učenici Strukovne škole Sisak), foto: Maja Ergović

postavlja nove standarde u dokumentiranju i očuvanju kulturne baštine. Ovaj inovativni pristup dokumentiranju omogućuje bolje razumijevanje i valorizaciju kulturnog naslijeđa te doprinosi očuvanju i promociji tradicijske arhitekture Turopolja. Izložba je potaknula dijalog o važnosti očuvanja tradicijskih građevina te je promovirala svijest o njihovoj važnosti kao dijelu lokalnog, regionalnog i nacionalnog identiteta. Osim toga, kroz edukativne programe i radionice izložba je pružila priliku mladima da nauče više o tradicijskoj arhitekturi i obradi drveta te da razviju veći interes za očuvanje kulturne baštine.